

Arkadiusz Marek Tomczyk

MOTYWY WYBORU KLAS GEOGRAFICZNYCH W WYBRANYCH SZKOŁACH PONADGIMNAZJALNYCH WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

WPROWADZENIE

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 205, poz. 1206) wprowadziła znaczące zmiany w dotychczasowym systemie edukacji w Polsce. Na jej mocy szkolnictwo ponadgimnazjalne objęło następujące typy szkół: zasadniczą szkołę zawodową (trzy lata nauki), technikum (cztery lata nauki), liceum ogólnokształcące (trzy lata nauki), szkołę policealną (okres nauczania nie dłuższy niż dwa i pół roku) oraz szkołę specjalną przysposabiającą do pracy (trzy lata nauki). Z kolei stopniowemu wygaszaniu będą podlegać licea profilowane, uzupełniające licea ogólnokształcące dla absolwentów ZSZ, uzupełniające technika dla absolwentów ZSZ, zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych oraz technika dla dorosłych.

Obok zmian strukturalnych wprowadzono modyfikacje dotyczące nauczanych przedmiotów. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (z 22 lutego 2012 r.), w liceach ogólnokształcących minimalny wymiar godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z geografii w zakresie podstawowym (oraz z biologii, chemii, fizyki) wynosi 30 godzin, natomiast w zakresie rozszerzonym 240 godzin. Przedmioty w zakresie podstawowym, z wyjątkiem przedmiotów, takich jak język polski, język obcy nowożytny, język mniejszości narodowej, etnicznej lub język regionalny, matematyka i wychowanie fizyczne, są realizowane w klasie pierwszej. Natomiast przedmioty w zakresie rozszerzonym, do których zaliczono geografie, historię, biologię, chemię, fizykę, informatykę oraz wiedzę o społeczeństwie, są realizowane w klasie drugiej i trzeciej, po uprzednim zrealizowaniu tych przedmiotów w zakresie podstawowym. Z kolei przedmioty:

język polski, język obcy nowożytny, język mniejszości narodowej, etnicznej lub język regionalny, matematyka są realizowane w klasach I–III równolegle z tymi przedmiotami w zakresie podstawowym.

Modyfikacją programową cytowanego rozporządzenia jest wprowadzenie dwóch nowych przedmiotów – przyroda oraz historia i społeczeństwo. Uczniowie, którzy nie realizują w zakresie rozszerzonym któregoś z następujących przedmiotów: geografia, biologia, chemia czy fizyka, są zobowiązani do uczestnictwa w zajęciach z przedmiotu uzupełniającego, tj. przyrody. Zatem wybór przedmiotów w zakresie rozszerzonym będzie decydował o dalszych wyborach uczniów związanych z kolejnym etapem edukacyjnym, jakim jest uczelnia wyższa.

W badaniach edukacyjno-geograficznych, prowadzonych wśród maturzystów w Polsce, koncentrowano się głównie na badaniu motywów wyboru studiów geograficznych lub geografii jako przedmiotu maturalnego. Wspomniane badania były prowadzone w kilku ośrodkach akademickich, m.in. w ośrodku krakowskim (Borowicz 2006), sosnowieckim (Hibszler 2009), warszawskim i kieleckim (Awramiuk-Godun, Mularczyk 2012). Jak podkreślali A. Hibszler i in. (2012), motywacja decydująca o podjęciu określonego kierunku studiów przez uczniów może ulegać zmianie, a jej zdiagnozowanie może służyć m.in. modyfikacji programów studiów. Z kolei zespół D. Piróg (2007) analizował motyw wyboru geografii jako przedmiotu maturalnego w krakowskich liceach.

CEL I METODY BADAŃ

Celem badań było zdiagnozowanie motywów wyboru przez uczniów klas z rozszerzonym programem nauczania geografii w wybranych liceach ogólnokształcących w województwie wielkopolskim. W związku z tym podstawową metodą zastosowaną w opracowaniu były badania ankietowe przeprowadzone wśród uczniów klas drugich liceów ogólnokształcących. Były one prowadzone we wrześniu 2013 r. (tab. 1). O wyborze grupy respondentów zadecydował fakt, że w roku szkolnym 2013/2014 klasy drugie były pierwszym rocznikiem, w którym rozpoczęto realizację rozszerzonych programów nauczania zgodnie z reformą wprowadzoną we wrześniu 2012 r. Badaniami objęto 170 uczniów, w tym 101 uczennic (59%) i 69 uczniów (41%). Wśród badanych uczniów większość stanowiły osoby mieszkające w miastach (68%). W badaniach zastosowano kwestionariusz ankietowy składający się z ośmiu pytań.

Tabela 1. Szkoły objęte badaniami ankietowymi
Table 1. Schools included in questionnaire surveys

Szkoła	Liczba klas (ogółem i w poszczególnych poziomach)	Liczba klas o profilu geograficznym (klasa II)	Liczba godzin geografii na poziomie rozszerzonym (klasa II)	Liczba kwestionariuszy
I Liceum Ogólnokształcące w Turku	36 (I – 12, II – 11, III – 13)	2	5	49
X Liceum Ogólnokształcące w Poznaniu	18 (I – 6, II – 6, III – 6)	2	5/7	49
XV Liceum Ogólnokształcące w Poznaniu	11 (I – 4, II – 4, III – 3)	1	6	23
XX Liceum Ogólnokształcące w Poznaniu	12 (I – 4, II – 4, III – 4)	2	4	49

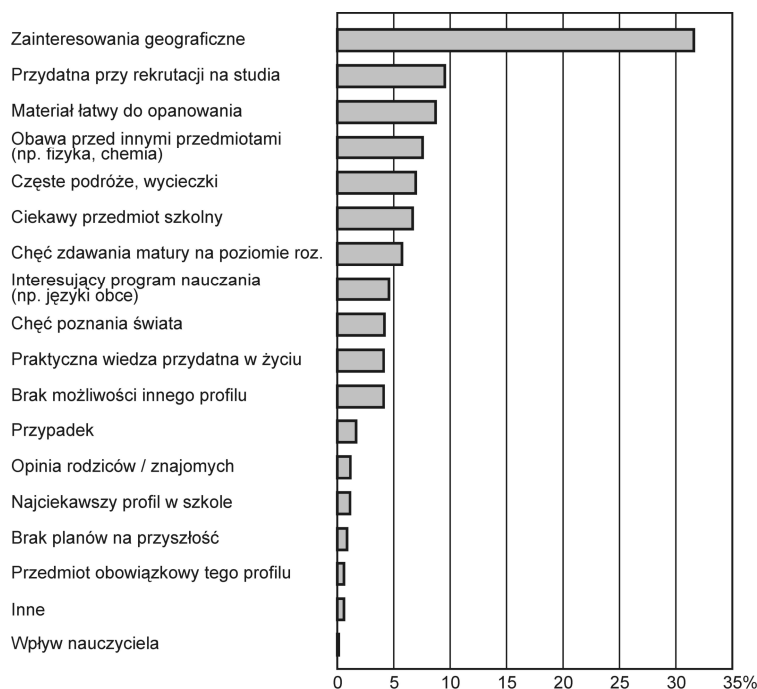
Źródło: opracowanie własne.

Pięć pytań otwartych odnosiło się do motywów wyboru klas geograficznych, oceny końcowej z geografii, którą uczeń uzyskał w pierwszej klasie, przewidywanego wyniku z egzaminu maturalnego, przedmiotów zdawanych na maturze poza geografią i przedmiotami obowiązkowymi (język polski, język obcy nowożytny, matematyka) oraz wyboru kierunku studiów. Natomiast trzy pytania zamknięte dotyczyły przystąpienia do egzaminu maturalnego z geografii, udziału w zajęciach dodatkowych oraz kontynuacji nauki po zakończeniu szkoły ponadgimnazjalnej.

MOTYWY WYBORU KLAS GEOGRAFICZNYCH W ŚWIEŁE BADAŃ ANKIETOWYCH

Odpowiedzi ankietowanych uczniów wskazują, że przy wyborze klasy o rozszerzonym programie nauczania geografii kierowali się oni bardzo różnymi motywami (ryc. 1). Respondenci najczęściej (32%) podawali jako przyczynę wyboru klasy geograficznej zainteresowania geograficzne. Na kolejnych miejscach znalazły się odpowiedzi: przydatność geografii przy rekrutacji na studia

(9,6%), materiał łatwy do opanowania (8,7%) oraz obawa przed realizacją innych przedmiotów w zakresie rozszerzonym, np. chemii i fizyki (7,5%). Wśród motywów wyboru uczniowie wymieniali też interesujący program nauczania (4,6%), chęć poznania świata (4,1%), brak możliwości wyboru innej klasy (4,1%), ale także przypadek (1,7%). Najmniejszy wpływ na wybór klasy geograficznej miała opinia nauczyciela (0,3%).

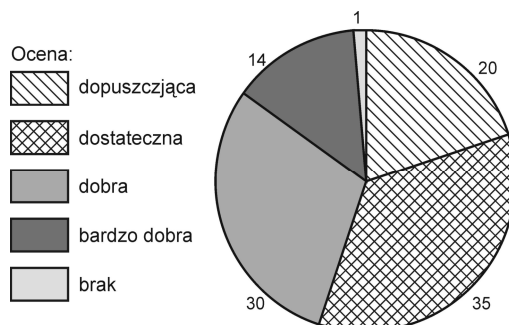
Ryc. 1. Motywy wyboru klasy geograficznej

Fig. 1. Motives that stand behind the choice of geography class

Źródło: opracowanie własne

Pewną weryfikację prezentowanych przez uczniów motywów wyboru klasy o profilu geograficznym może stanowić analiza ocen z geografii uzyskanych przez tych uczniów na koniec pierwszej klasy. Uczniowie klas geograficznych mają bardzo zróżnicowany zasób wiedzy i umiejętności. Największą grupę stanowili uczniowie kończący klasę pierwszą z oceną dostateczną (35%) oraz dobrą (30%) (ryc. 2). Ocenę bardzo dobrą uzyskało zaledwie 14% ankietowanych, natomiast dopuszczającą aż 20%. Jak zatem wskazuje poziom ocen z geografii, klasę o profilu geograficznym wybierali w dużym odsetku uczniowie niewykazujący wysokiego poziomu wiedzy i umiejętności geograficznych – ponad połowa z nich miała oceny zaledwie dostateczne i dopuszczające. Dlatego

też wśród motywów wyboru klasy uczniowie stosunkowo często wymieniali takie odpowiedzi, jak: materiał łatwy do opanowania oraz obawa przed innymi przedmiotami (np. fizyką i chemią).

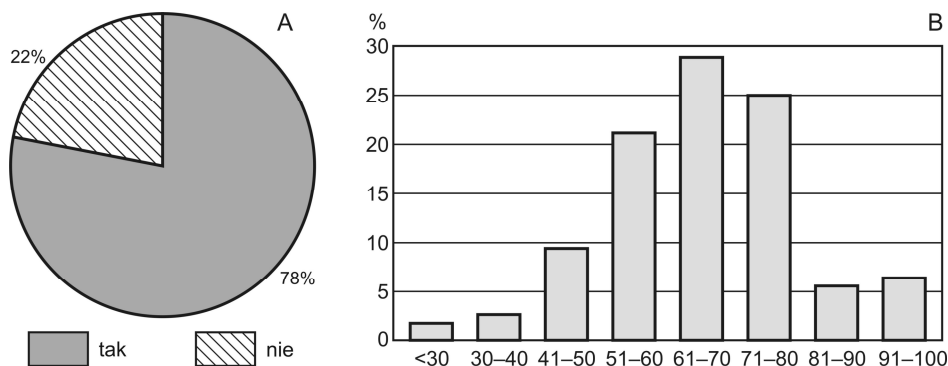

Ryc. 2. Oceny z geografii uzyskane przez uczniów na koniec pierwszej klasy

Fig. 2. Grade from geography obtained by the pupils at the end of first class

Źródło: opracowanie własne

Pomimo wyboru klasy geograficznej nie wszyscy uczniowie zamierzali przystąpić do egzaminu maturalnego z geografii. Spośród 170 ankietowanych, 133 uczniów (78%) zadeklarowało chęć zdawania matury z geografii (ryc. 3A). Największy udział uczniów (aż 95%) zamierzających przystąpić do egzaminu maturalnego z geografii stwierdzono w XV LO w Poznaniu; 87% respondentów oceniło swój wynik z egzaminu maturalnego z geografii na poziomie powyżej 50% (ryc. 3B).

Ryc. 3. A – udział osób deklarujących przystąpienie do egzaminu maturalnego

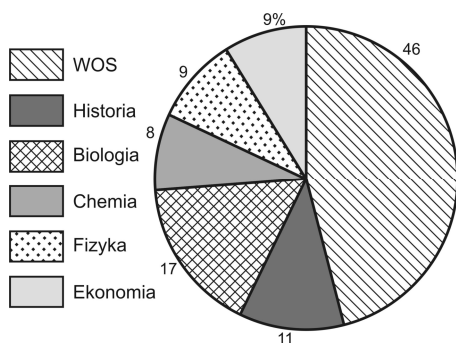
z geografii, B – spodziewany wynik z egzaminu maturalnego z geografii

Fig. 3. A – participation of persons declaring to take a grammar school final exam from geography, B – expected result of grammar school final exam from geography

Źródło: opracowanie własne

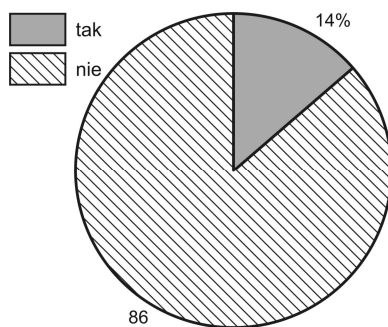
Około 1/3 uczniów (29%) określiła swój wynik na poziomie 61–70%, zaledwie 6% ankietowanych spodziewało się wyniku powyżej 90%. Z kolei dwóch uczniów stwierdziło, że prawdopodobnie uzyskają wynik poniżej progu zdawalności, a więc poniżej 30%.

Poza geografią oraz przedmiotami obowiązkowymi uczniowie jako dodatkowe przedmioty na egzaminie maturalnym najchętniej wybierali wiedzę o społeczeństwie (46%) oraz biologię (17%). Kolejne miejsca zajęły przedmioty historia, fizyka, ekonomia i chemia (ryc. 4). W 2013 r. w Polsce najczęściej wybieranymi przedmiotami dodatkowymi na poziomie podstawowym była: geografia (13%), wiedza o społeczeństwie (9%) oraz biologia (8%) (CKE 2013).

Ryc. 4. Przedmioty wybierane przez uczniów poza geografią oraz przedmiotami obowiązkowymi

Fig. 4. Subjects chosen by the pupils apart from geography and mandatory subjects
Źródło: opracowanie własne

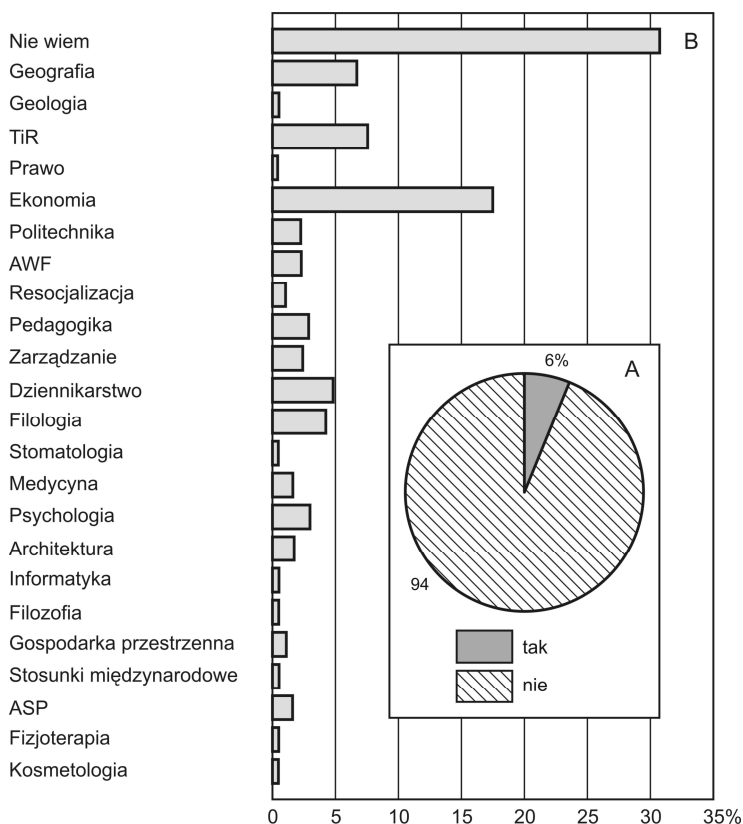
Ryc. 5. Udział uczniów w zajęciach dodatkowych z geografii

Fig. 5. Participation of the pupils in geography extracurricular classes
Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z przeprowadzonych badań, zaledwie 14% respondentów uczestniczyło w zajęciach dodatkowych z geografii (ryc. 5). Niewielki udział w zajęciach pozalekcyjnych jest spowodowany nie tylko brakiem zaangażowania w zajęcia dodatkowe ze strony uczniów, ale przede wszystkim brakiem organizacji takich zajęć w szkole. W większości szkół zajęcia dodatkowe z geografii organizowane są tylko i wyłącznie dla uczniów klas trzecich, a więc osób, które przystępują do egzaminu maturalnego w danym roku.

PLANY KONTYNUACJI KSZTAŁCENIA GEOGRAFICZNEGO WŚRÓD BADANYCH UCZNIÓW

W przeprowadzonych badaniach uwzględniono pytanie pozwalające określić, jaka jest wśród uczniów klas profilowanych geograficznie chęć kontynuacji kształcenia geograficznego w toku studiów. Spośród ankietowanych uczniów 94% zadeklarowało kontynuację nauki po zakończeniu szkoły średniej (ryc. 6A). Jednakże w momencie prowadzonych badań aż 31% respondentów nie wybrało jeszcze żadnego kierunku studiów (ryc. 6B).

Ryc. 6. A – udział osób planujących kontynuację nauki po szkole średniej,
B – kierunki studiów typowane przez ankietowanych uczniów
Fig. 6. A – participation of persons that continue their education after high school,
B – field of studies that were chosen by the surveyed pupils
Źródło: opracowanie własne

Wśród najczęściej wybieranych przez uczniów kierunków należy wymienić: ekonomię (17,6%), turystykę i rekreację (7,5%) oraz geografę (6,9%). Uczniowie klas geograficznych zadeklarowali również chęć podjęcia nauki na takich kierunkach, jak: fizjoterapia, filozofia, prawo, medycyna oraz stomatologia.

PODSUMOWANIE

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że w wybranych szkołach klasy geograficzne wybierali w znacznej mierze uczniowie przeciętni, którzy jako jeden z głównych motywów wyboru wymieniali: materiał łatwy do opanowania. Zdiagnozowane motywy wyboru klas geograficznych są zbieżne z wynikami uzyskanymi przez zespół D. Piróg (2007), analizujący motywy wyboru geografii na maturze. Uczniowie krakowskich liceów wśród głównych motywów wyboru geografii na maturze wymieniali: łatwe do opanowania wiadomości i umiejętności geograficzne, zainteresowania geograficzne, kryteria rekrutacyjne na poszczególne kierunki studiów oraz pozytywny wynik uzyskiwany przez maturzystów w poprzednich latach.

Na podstawie uzyskanych wyników można zastanawiać się nad sensem przeprowadzonej reformy w 2012 r., polegającej na wyborze wąskiej specjalizacji już na poziomie drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej, ponieważ ponad 30% ankietowanych uczniów, pomimo wyboru klasy o określonym profilu, nadal nie było w stanie zadeklarować, jaki kierunek studiów wybierze, a tym samym potwierdzić racjonalność wyboru profilu klasy. Wybór przedmiotów szkolnych realizowanych w zakresie rozszerzonym będzie determinował dalsze wybory uczniów związane z kolejnym etapem edukacyjnym.

Badanie motywów wyboru szkół ponadgimnazjalnych ma istotne znaczenie w szczególności podczas występującego niżu demograficznego. Szkoły coraz częściej rywalizują o ucznia, a zdiagnozowanie przyczyn wyboru szkoły umożliwia dyrekcji modyfikację oferty edukacyjnej tak, aby spełniała ona oczekiwania uczniów oraz ich rodziców. Przykładem może być XX LO w Poznaniu, którego uczniowie jako motywy wyboru klasy geograficznej często wymieniali bogatą ofertę językową szkoły (tj. język angielski, niemiecki, rosyjski, hiszpański). Powyższe wyniki należy traktować jako wstęp do dalszych badań, którymi będą objęte kolejne licea w Wielkopolsce.

LITERATURA

- Awramiuk-Godun A., Mularczyk M., 2012, *Motywy wyboru studiów geograficznych. Analiza porównawcza dwóch ośrodków akademickich: Warszawy i Kielc*, [w:] Podgórski Z., Szkurlat E. (red.), *Wybrane problemy akademickiej i szkolnej edukacji geograficznej*, Prace Komisji Edukacji Geograficznej PTG, 2, Łódź–Toruń, s. 99–112.
- Borowicz M., 2006, *Pochodzenie terytorialne studentów Akademii Pedagogicznej w Krakowie*, [w:] Komornicki T., Podgórski Z., (red.), *Idee i praktyczny uniwersalizm geografii. Geografia społeczno-ekonomiczna, dydaktyka*, Dokumentacja Geograficzna, 33, IGiPZ PAN, Warszawa, s. 16–22.
- Hibszar A., 2009, *Motywy wyboru studiów geograficznych i geologicznych na Wydziale Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego w świetle badań ankietowych*, „Acta Geographica Silesiana”, 6, s. 15–22.
- Hibszar A., Tracz M., Hibszar B., 2012, *Diagnoza motywów wyboru studiów geograficznych w Polsce – ujęcie regionalne*, [w:] Podgórski Z., Szkurlat E. (red.), *Wybrane problemy akademickiej i szkolnej edukacji geograficznej*, Prace Komisji Edukacji Geograficznej PTG, 2, Łódź–Toruń, s. 75–97.
- Piróg D., Tracz M., Gurgul B., 2007, *Motywy wyboru geografii na maturze a wyniki egzaminu maturalnego (studium przykładowe)*, XIII Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej nt. Uczenie się i egzamin w oczach uczniów, Łomża.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. 2012 nr 0, poz. 204).
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 205, poz. 1206).

Strony internetowe

<http://www.cke.edu.pl/files/file/20130628-Informacja-o-wynikach-egzaminu-maturalnego-2013-PREZENTACJA.pdf>

MOTYWY WYBORU KLAS GEOGRAFICZNYCH W WYBRANYCH SZKOŁACH PONADGIMNAZJALNYCH WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Streszczenie

Celem opracowania jest zdiagnozowanie motywów wyboru klas z rozszerzonym programem nauczania geografii przez uczniów w wybranych szkołach ponadgimnazjalnych. Materiał do analizy dostarczyły badania ankietowe przeprowadzone we wrześniu 2013 r. Badaniami objęto 170 uczniów klas drugich z czterech wielkopolskich liceów ogólnokształcących. Przeprowadzone badania wykazały, iż wśród najczęstszych motywów wyboru klas geograficznych przez ankietowanych uczniów były: zainteresowania geograficzne, przydatność geografii przy rekrutacji na studia oraz treści geograficzne traktowane jako materiał łatwy do opanowania.

Słowa kluczowe: szkoła ponadgimnazjalna, Wielkopolska, klasa geograficzna.

**MOTIVES THAT STAND BEHIND THE CHOICE OF GEOGRAPHY
CLASS IN SELECTED POST – SECONDARY SCHOOLS
OF GREATER POLAND VOIVODESHIP**

Summary

Aim of this thesis is to diagnose motives that stand behind the choice of classes with extended learning program from geography in selected grammar schools. Materials to an analysis were provided by the survey research conducted in September 2013. Research included 170 pupils from second classes from four grammar schools in Greater Poland. Conducted research have shown that the main motives of choosing geography classes are: interests in geography, usability of geography during recruitment for studies, easy material to learn. Geography classes were mainly chosen by the pupils, who obtained at the end of first class from geography: fair grade (35%) and good grade (30%). Fields of studies that were most often enumerated by the pupils for their further education are: economy, tourism, recreation and geography.

Key words: grammar school, Greater Poland, geography class.